

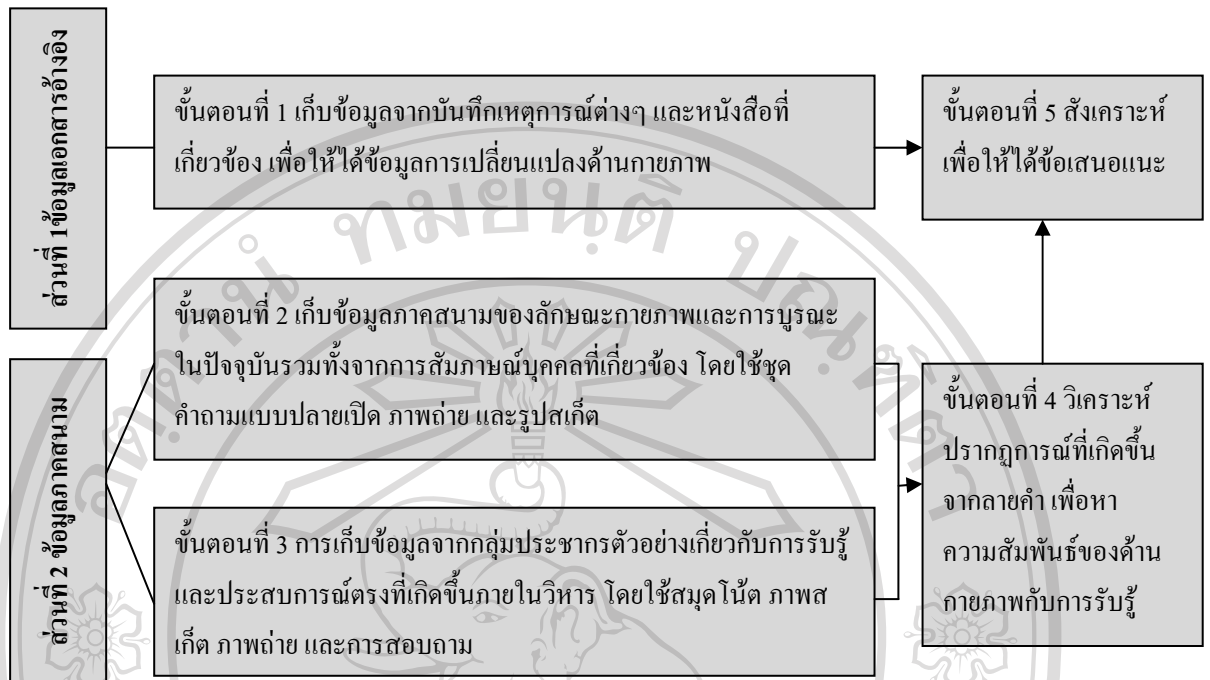
บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัยและการเก็บข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้จะแบ่งวิธีการดำเนินการออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือส่วนแรกเป็นส่วนของภาคข้อมูลเอกสารอ้างอิงและส่วนที่สองเป็นข้อมูลส่วนภาคสนาม ในการเก็บข้อมูลภาคสนามจะมีการเก็บข้อมูล 2 ส่วนคือ การเก็บข้อมูลจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์ตรงของกลุ่มประชากรตัวอย่างระหว่างล่ายคำกับพื้นที่ในวิหาร และการเก็บข้อมูลทางกายภาพของวัดทั้ง 5 วิหาร ซึ่งได้แก่

1. วิหารปราสาท วัดปราสาท
2. วิหารน้ำเต้า วัดพระธาตุลำปางหลวง
3. วิหารล่ายคำ วัดพระสิงห์
4. วิหารพระนางจามเทวี วัดปงยางคก
5. วิหารหลวง วัดไหล่หินหลวง

ซึ่งทำการคัดแยกโดยพิจารณาจากสภาพด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมของวิหารที่ปรากฏในปัจจุบัน จะเลือกเฉพาะวิหารที่มีล่ายคำยังปรากฏอยู่เท่านั้น มีความหลากหลายและผลของข้อมูลที่จะได้รับต้องแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์และสรุปข้อมูลโดยอ้างอิงจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการบูรณะและสภาพในปัจจุบัน เมื่อได้ข้อมูลจากทั้งผู้วิจัยและกลุ่มประชากรตัวอย่างจะนำมาข้อมูลทั้ง 2 ส่วนนั้นมาสังเคราะห์ร่วมกัน ตามทิศทางที่กำหนดไว้เป็นสมมติฐานที่ว่า “ล่ายคำมีความสำคัญและทำหน้าที่ปรากฏตัวโดยผ่านการรับรู้ของคนเข้าไปใช้ภายในพื้นที่ โดยมีปัจจัย ช่วยประกอบสร้างให้เกิดความหมายทางพื้นที่กลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างล่ายคำและพื้นที่ ก่อให้เกิดการรับรู้เป็นประสบการณ์ จนสามารถกำหนดขอบเขตของพื้นที่ความศักดิ์สิทธิ์ เกิดเป็นความรู้สึกศรัทธา และเคารพในสถานทีนั้น” การเก็บข้อมูลและกระบวนการวิจัยสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 3.1 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงวิธีการวิจัย

แผนดำเนินการ ขอบเขตและขั้นตอนวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย

ในงานวิจัยชิ้นนี้จะมีการเก็บข้อมูลในวิหารล้านนาทั้งสิ้นจำนวน 5 วิหารในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำปาง โดยค้นหาปัจจัยจากการศึกษาทบทวนหนังสือและงานวิจัยทั้งหมด โดยเน้นวิธีการเก็บข้อมูลที่อธิบายผ่านการมองและรับรู้ถึงประสบการณ์ผ่านกรอบการมองแบบทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยาอาศัยประสบการณ์ของกลุ่มประชากรตัวอย่างโดยสามารถแบ่งขอบเขตการวิจัยได้ดังนี้

- 1) โดยในการเก็บข้อมูลจะใช้กลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นผู้บันทึกข้อมูลต่างๆ ด้วยตนเองในลักษณะประสบการณ์ตรงเป็นการรับรู้ผ่านประสบการณ์ของแต่ละบุคคลโดยผ่านการรับรู้ทางวัตถุ จิตใจ และความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมจนเกิดเป็นการรับรู้ของคนเป็นประสบการณ์ตรง
- 2) ใช้หลักการปรากฏการณ์วิทยาช่วยอธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลทำให้เกิดการรับรู้และตีความจากลายคำและพื้นที่ก่อเป็นประสบการณ์ในรูปแบบต่างๆ
- 3) วิธีการเก็บข้อมูลในสถานที่จริง มีระยะเวลาทั้งสิ้นในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นเวลา 2 เดือน โดยแบ่งจำนวนในการเก็บข้อมูลเป็น 2 ครั้งโดยมีระยะห่างกัน 1 เดือน ซึ่งในแต่ละเดือนจะเก็บข้อมูลทั้งสิ้นในจำนวน 5 วัด ในการเก็บข้อมูล 1 วัด

จะใช้เวลา 1 วัน เริ่มตั้งแต่เวลา 7:00 น. ถึง 18:00 น. จดบันทึกทุก 1 ชั่วโมง โดยจะแบ่งช่วงเวลายันทึกข้อมูลเป็น 2 ช่วง

- ช่วงที่ 1 จะเป็นลักษณะการเก็บข้อมูลแบบประสบการณ์ตรง ณ เวลาที่เข้าไปถึงตั้งแต่หน้าที่แรก แล้วจดบันทึกข้อมูลในส่วนของประสบการณ์การรับรู้ การจดบันทึกข้อมูลในช่วงที่ 1 จะเน้นถึงความรู้สึกที่ได้ในภาพรวม และในขณะที่เรายู่ภายในพื้นที่วิหาร เพื่อค้นหาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการรับรู้ทั้งจากภายในพื้นที่และภายนอก เช่น แสง เสียง กลิ่น เงาน และสภาพอากาศ จะถูกบันทึกเอาไว้ด้วย
- ช่วงที่ 2 ในการเข้าไปครั้งที่ 2 จะเป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะเก็บรายละเอียดและความหมายต่างๆ ของ “วัตถุ” (Objects) โดยจะพิจารณาผ่านลายคำและองค์ประกอบอื่นๆ ตลอดจนสภาพแวดล้อมโดยรอบ

4) ปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัยที่ค้นพบ จะใช้อธิบายและคลี่คลายปรากฏการณ์ภายในวิหาร ซึ่งจะปรากฏผ่านการศึกษจากการเก็บข้อมูลด้านกายภาพจนกลายเป็นปัจจัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและส่งผลโดยตรงและทางอ้อมต่อการทำหน้าที่ของลายคำที่มีผลต่อการรับรู้

3.2 ขั้นตอนของการวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้คือ

- 1) ศึกษาและวิจารณ์วรรณกรรมในงานวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดแรกเน้นศึกษาเรื่อง “ลายคำ” ในแง่มุมของข้อมูลด้านกายภาพ ความรู้ด้านความหมาย และหน้าที่ของลายคำในเบื้องต้นมีทั้งหมด 2 เล่ม และชุดที่สองการศึกษาเรื่อง “ทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา” ที่ใช้ผลิตเครื่องมือและวิธีดำเนินงานวิจัยตลอดจนแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลมีทั้งหมด 5 เล่ม (ดูรายละเอียดในบทที่ 2)
- 2) ออกแบบและกำหนดกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 3) สรุปลงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้านประสบการณ์ของกลุ่มประชากรตัวอย่าง
- 4) สังเคราะห์ข้อมูล
- 5) เสนอผลงาน

3.3 กระบวนการวิจัยและการเก็บข้อมูล

กระบวนการวิจัยจะแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง โดยเก็บข้อมูลจากบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ

ส่วนที่ 2 วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม จะแบ่งวิธีการเก็บข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอนคือ 1) การเก็บข้อมูลด้านกายภาพโดยผู้วิจัย และ 2) การเก็บข้อมูลด้านการรับรู้จากประสบการณ์จากกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้ง 2 ขั้นตอน ถือเป็นหัวใจหลักของการทำงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ เพราะจะต้องได้ข้อมูลจริงจากการมีส่วนร่วมในการเก็บข้อมูล ไม่ว่าจะเป็น การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม หรือการสร้างเครื่องมือการทำงานอย่างมีส่วนร่วม (ใช้กลุ่มประชากรตัวอย่างที่เป็นคนในพื้นที่ และใช้เครื่องมือวิจัยที่สามารถวัดประสบการณ์ร่วมได้) หรือแม้กระทั่งการผสมผสานวิธีการเก็บข้อมูลต่างๆ เข้ามาด้วยกัน โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลในด้าน ความรู้สึก การรับรู้ และประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นในเวลาที่อยู่ภายในพื้นที่วิหาร ดังนั้นการสัมภาษณ์ที่สามารถให้ผู้ถูกสัมภาษณ์บรรยายถึงความรู้สึก ณ เวลาดังกล่าวจึงถือว่าเป็นวิธีการหลักในงานวิจัยนี้ แต่ยังคงต้องการข้อมูลที่มีส่วนร่วมของชาวบ้านรอบข้างอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ทั้งหมดจะเป็นการรวบรวมข้อมูลจากทั้งหมดจำนวน 5 วิหาร การเก็บข้อมูลทั้งหมดจะเป็นการเก็บจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยและกลุ่มประชากรตัวอย่างเองโดยใช้หลักฐานได้แก่

- 1) ภาพถ่าย
- 2) เก็บบันทึกเสียง
- 3) วิดีโอ
- 4) ข้อมูลจดบันทึกเหตุการณ์ในแต่ละช่วงเวลา

3.3.1 การเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ เช่น ภาพถ่าย บันทึกประวัติศาสตร์ บันทึกการบูรณะ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โดยรอบ เป็นต้น ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะเก็บพร้อมกับการทำข้อมูลภาคสนาม และนำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลอื่นๆ จะเป็นข้อมูลภาคสนามที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพของวิหารที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลในวิหารทั้งหมด 5 วิหาร โดยเก็บข้อมูลที่ส่งผลต่อการรับรู้และการตีความถึงขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อใช้เปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ณ เวลาปัจจุบัน โดยแบ่งรายละเอียดได้ดังนี้

- ประวัติ ที่ตั้ง รูปแบบอาคาร การบูรณะ ซึ่งจะเก็บเป็นลักษณะทางกายภาพตลอดจนสิ่งแวดล้อม โดยรอบ เช่น อาคารใกล้เคียง การเปลี่ยนแปลงบริบท

- การประดับตกแต่งเพิ่มเติม เช่น ระบบแสงสว่าง ช่องเปิด โดยจะพิจารณาเรื่องชนิดของแสง แหล่งกำเนิดแสง ช่วงเวลาของแสง
- การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง เช่น วิหารเปิดเป็นวิหารปิด เป็นต้น
- ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากการศึกษาจากสถานที่ที่เข้าไปเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่โดยตรง คือ พระสงฆ์ ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวโดยใช้วิธีการจากการพูดคุย สนทนา โดยใช้ชุดคำถามแบบปลายเปิด ซึ่งในการเก็บข้อมูลในส่วนนี้ผู้วิจัยจะเป็นผู้เก็บข้อมูลเองทั้งสิ้น และจะปรากฏข้อมูลในส่วนข้อมูลด้านกายภาพ โดยใช้ระยะเวลาไปพร้อมการเก็บข้อมูลของกลุ่มประชากรตัวอย่าง (ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้จะไปปรากฏอยู่ในภาคผนวก ก)

3.3.2 การเก็บข้อมูลของการรับรู้จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในวิหาร จากกลุ่มประชากรตัวอย่าง จะเป็นการเก็บจากประสบการณ์ตรงของกลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยแบ่งวิธีการทำงาน โดยยึดหลักการดังนี้

- จุดยืนของกลุ่มประชากรตัวอย่าง คือในการกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลในส่วนของการประสบการณ์ตรงของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์ร่วมของกลุ่มประชากรตัวอย่างนั้น จะไม่มีบทบาทต่อข้อมูลที่เก็บโดยผู้วิจัยในส่วนด้านกายภาพ เนื่องจากผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้เรียบเรียงเท่านั้น อีกทั้งกลุ่มประชากรตัวอย่าง ที่คัดเลือกมานั้น ไม่ได้เป็นตัวแทนของคนทั้งหมดที่เข้าไปภายในวิหาร แต่เป็นเพียงประชากรตัวอย่างที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาเพื่อศึกษาและวิจัยปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันภายในวิหารว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะสาเหตุใดบ้าง
- คุณสมบัติของประชากรตัวอย่าง จะประกอบไปด้วยกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด 4 คน ที่ผ่านการสัมภาษณ์และคัดเลือกจากการสมัครใจโดยมีการพูดคุยจากการทดสอบคุณสมบัติขั้นพื้นฐานคือ ต้องเป็นคนที่เคยไปวัดทั้ง 5 วัด เป็นคนในพื้นที่ และเป็นคนที่เข้าวัดสม่ำเสมอโดยมีรายละเอียดของกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด 4 คน คือ

ประชากรตัวอย่าง 1 เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ เคยไปวัดทั้ง 5 วัดไปวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่เป็นประจำ ปัจจุบันกำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะวิจิตรศิลป์ สนใจอ่านหนังสือและนั่งสมาธินับถือศาสนาพุทธ ชอบเที่ยวธรรมชาติและวัดต่างๆ

ประชากรตัวอย่าง 2 เป็นคนจังหวัดลำปาง เคยไปวัดทั้ง 4 วัด ไปวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปางเป็นประจำ ปัจจุบันกำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะสังคม เอกการจัดการสิ่งแวดล้อม สนใจเทคโนโลยี เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ ถ่ายรูป นับถือศาสนาพุทธ ชอบเที่ยวธรรมชาติ

ประชากรตัวอย่าง 3 เป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ เคยไปวัดทั้ง 4 วัด ไปที่วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่เป็นประจำ ปัจจุบันกำลังศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะวิจิตรศิลป์ สนใจการถ่ายรูป นับถือศาสนาพุทธ ชอบเที่ยวโบราณสถาน

ประชากรตัวอย่าง 4 เป็นคนจังหวัดลำปาง เคยไปวัดทั้ง 4 วัด เป็นประจำเรียนคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สนใจเทคโนโลยีและกราฟฟิก นับถือศาสนาพุทธ ชอบเที่ยวธรรมชาติและต่างจังหวัด

ตารางที่ 3.1 แสดงคุณสมบัติประชากรตัวอย่าง

ประเภท	คุณสมบัติประชากร			ประสบการณ์					ลักษณะของบุคคล		
	เพศ	ศาสนา	จังหวัด	วัด 1	วัด 2	วัด 3	วัด 4	วัด 5	ถายคำ	ความสนใจ	กิจกรรม
ประชากรตัวอย่าง 1	ชาย	พุทธ	เชียงใหม่							เที่ยววัด,ธรรมชาติ	หนังสือ นั่งสมาธิ
ประชากรตัวอย่าง 2	ชาย	พุทธ	ลำปาง	/	/	/	/	/	/	กายาสีนา	เที่ยวธรรมชาติ
ประชากรตัวอย่าง 3	หญิง	พุทธ	เชียงใหม่							ถ่ายรูป	เที่ยวโบราณสถาน
ประชากรตัวอย่าง 4	หญิง	พุทธ	ลำปาง	/	/	/	/	/	/	กราฟฟิคดีไซน์	เที่ยวธรรมชาติ

หมายเหตุ ให้แทนความหมายดังนี้

วัดที่ 1 หมายถึง วัดปราสาท จ.เชียงใหม่

วัดที่ 2 หมายถึง วัดพระธาตุลำปางหลวง จ.ลำปาง

วัดที่ 3 หมายถึง วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ.เชียงใหม่

วัดที่ 4 หมายถึง วัดปงยางคก จ.ลำปาง

วัดที่ 5 หมายถึง วัดไหล่หินหลวง จ.ลำปาง

ติดเครื่องหมาย / แสดงว่าเคยไป/รู้จัก

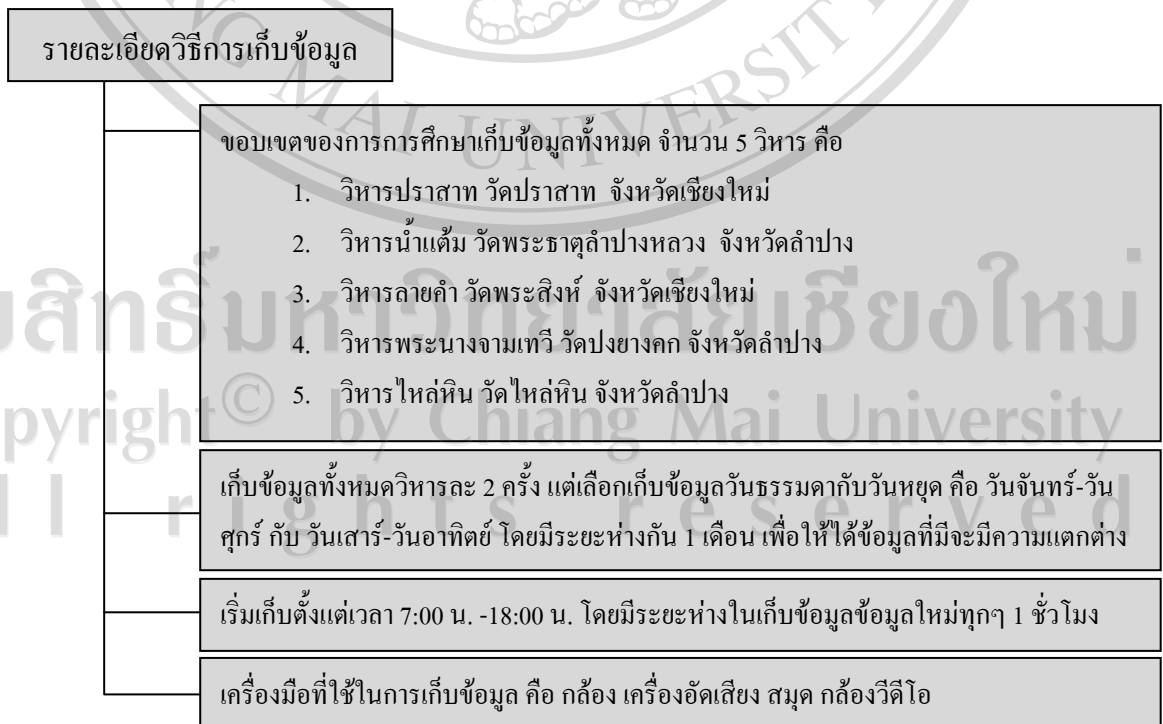
ในการเก็บข้อมูลจะมีอุปกรณ์ให้กลุ่มประชากรตัวอย่างดังนี้

- 1) เครื่องเก็บบันทึกเสียง
- 2) กล้องถ่ายรูปและวิดีโอ
- 3) สมุดข้อมูลฉบับบันทึกเหตุการณ์ในช่วงเวลา

ตารางที่ 3.2 แสดงรายละเอียดของอุปกรณ์ที่ใช้และสิ่งที่ได้จากการใช้อุปกรณ์

รายละเอียดอุปกรณ์	สิ่งที่ได้
เครื่องเก็บบันทึกเสียง	เป็นข้อมูลที่บรรยายถึงบรรยากาศ ณ เวลานั้น เป็นความรู้สึก ณ เวลานั้นที่ กลุ่มประชากรตัวอย่างรู้สึกของอารมณ์ในขณะนั้น
กล้องถ่ายภาพและวิดีโอ	รูปที่ถ่ายมาของกลุ่มประชากรตัวอย่างเสมือนเป็นเลนส์ที่ใช้ตรวจสอบว่าประชากรตัวอย่างสามารถรับรู้ และตีความอะไรได้บ้างจากลายคำ
สมุดข้อมูลจดบันทึก	เป็นการสรุปของประชากรตัวอย่างในลักษณะของประสบการณ์ที่ประชากรตัวอย่างได้จากการรับรู้ผ่านลายคำและพื้นที่ภายในวิหาร (ข้อมูลส่วนนี้จะปรากฏในภาคผนวก ก)

ซึ่งอุปกรณ์ทั้งหมดที่ให้แก่มุมประชากรตัวอย่างนี้ ได้ใช้เป็นเครื่องมือ ที่ใช้วัดการรับรู้ของแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งไม่ใช่เพียงข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกเท่านั้น แต่ยังสามารถตรวจสอบความรู้สึกและอารมณ์ที่กลุ่มประชากรตัวอย่างประสบและเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองในสถานที่ ณ จุดต่างๆ ช่วงเวลาต่างๆ ซึ่งบางทีข้อมูลในส่วนนี้แต่ละคนที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นตัวหนังสือ ได้หมด ดังนั้นในการเก็บข้อมูล จึงมีกล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง และสมุดจดให้ทุกคน ซึ่งรายละเอียดในการเก็บข้อมูลส่วนการรับรู้ของกลุ่มประชากรตัวอย่างสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 3.2 ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงรายละเอียดของวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม

3.4 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บข้อมูล

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัย จะนำเอาข้อมูลภาคสนามที่ได้มานั้น วิเคราะห์ถึงเหตุและปัจจัยต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นมาผ่านจากบทสัมภาษณ์ เช่น การใช้การวิเคราะห์ด้านเนื้อหา (Content Analysis) วิเคราะห์ถึงความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของผู้สัมภาษณ์ในฐานะของ “อัตบุคคล” (Subject) ดังนั้นความเป็นอัตบุคคลของแต่ละคนจึงแตกต่างกันจึงจำเป็นต้องคัดเลือกและสำรวจพื้นฐานของความอัตบุคคลของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งจะสามารถนำไปใช้พิสูจน์ถึงสมมติฐานและข้อสังเกตต่างๆ ที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น หรือแม้กระทั่งสะท้อนให้เห็นถึงคำอธิบายทางทฤษฎีที่อาจจะไม่สามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ทั้งหมด เพราะเป็นสิ่งสำคัญที่เฉพาะเจาะจงในด้านวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอัตบุคคล โดยการวิเคราะห์ทั้งหมดจะการวิเคราะห์และแยกข้อมูลโดยอาศัยทฤษฎีของ “ปรากฏการณ์วิทยา” อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลายคำและพื้นที่ภายในวิหาร ผ่านวิธีการนำเสนอ “ปัจจัย” ที่ได้มาจากข้อมูลการเก็บข้อมูลภาคสนามทั้ง 2 ส่วน คือข้อมูลด้านประสบการณ์การรับรู้ที่ได้จากกลุ่มประชากรตัวอย่างและข้อมูลที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพที่เก็บและวิเคราะห์โดยผู้วิจัย โดยแบ่งการวิเคราะห์ด้านข้อมูลเป็น 5 ปัจจัย คือ

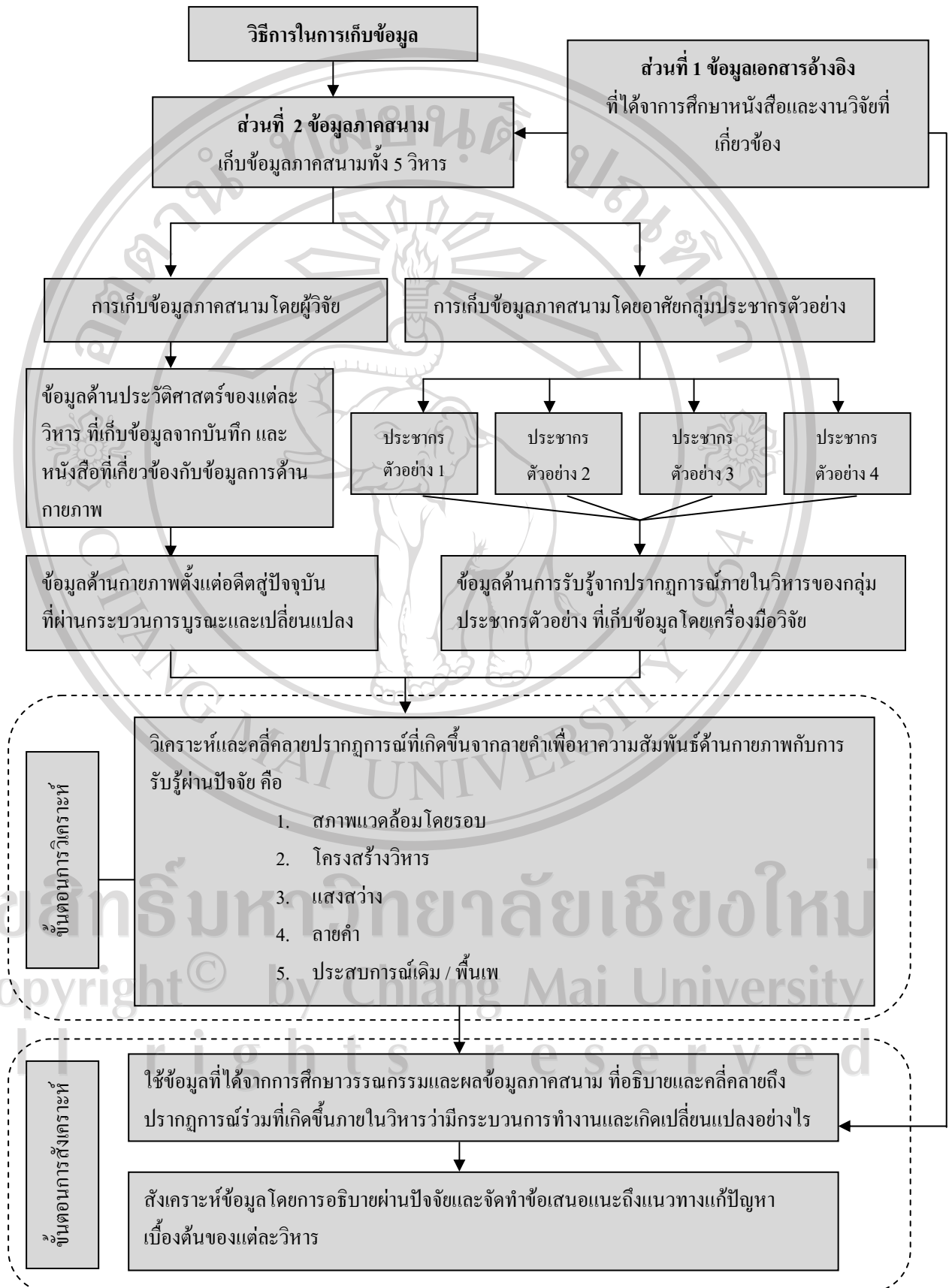
- 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- 2) โครงสร้างวิหาร
- 3) แสงสว่าง
- 4) ลายคำ
- 5) ประสบการณ์เดิม / พื้นเพ

ปัจจัยในเบื้องต้นที่ผ่านการคัดเลือกและแยกแยะออกมาได้มาจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาเกี่ยวกับการลงเก็บข้อมูลภาคสนามจึงสามารถคัดแยกออกมาได้เป็นจำนวน 5 ปัจจัยด้วยกัน ส่วนปัจจัยอื่นๆ ที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกออกไปไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยด้านกลิ่น ปัจจัยด้านกิจกรรม ปัจจัยเสียงเป็นต้น (ดูตารางที่ 2.1 ประกอบ) เป็นปัจจัยที่ไม่ได้ปรากฏในทุกวิหารประกอบงานวิจัยขึ้นนี้ต้องการปรากฏการณ์ร่วมของประชากรตัวอย่างจากทุกวิหารดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้ปัจจัยที่ปรากฏรายละเอียดในทุกวิหารเพื่อใช้วิเคราะห์และเปรียบเทียบถึงสาเหตุข้อดีและข้อเสียในการจัดทำเสนอแนะในบทสรุป ส่วนปัจจัยทั้ง 5 ปัจจัยที่ผู้วิจัยคัดเลือกมานั้นสามารถอธิบายได้ดังนี้ คือ

- 1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ครอบคลุมถึงเรื่อง การบูรณะการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อมโดยรอบ โดยปัจจัยด้านเสียง กลิ่น จะถูกอธิบายในส่วนนี้ด้วย เหตุผลที่เลือกปัจจัยทางกายภาพเนื่องจากเป็นสาเหตุหลักที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านอื่นๆ และเป็นจุดเริ่มต้นในการเกิดปัญหาต่อการเกิดปรากฏการณ์ตลอดจนจัดทำเสนอแนะแนวทางการปัญหา

ในเบื้องต้น 2) ปัจจัยด้านโครงสร้างวิหาร เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยแรกโดยตรงและส่งผลต่อ ลวดลายคำและแสงสว่าง อีกด้วยจึงเป็นปัจจัยที่ควรศึกษาต่อเนื่องจากปัจจัยแรก เพื่อใช้ความ สอดคล้องและต่อเนื่องของข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บข้อมูล 3) ปัจจัยด้านแสงสว่าง เป็นอีกปัจจัยที่ ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยด้านกายภาพและ โครงสร้าง จะเห็นว่าแสงสว่างจะเป็นปัจจัยแรกๆ ที่ ส่งผลต่อความรู้สึกของคน เมื่อประกอบกับการศึกษางานวิจัยเรื่อง ปรัชญาการแห่งแสงใน สถาปัตยกรรม ภูมิศึกษา การออกแบบพื้นที่อยู่อาศัย จังหวัดเชียงใหม่ โดย พัชรา โสมดี และ หนังสือเรื่อง *เขตรวมสั่ว* จะพบว่าปัจจัยด้านแสงส่งผลต่อการรับรู้ของคนมากที่สุดที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องจากปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้เกิดสีของแสง ขนาด ปริมาณ และทิศทางของแสงนั่นเอง 4) ปัจจัย ด้านลายคำ เป็นอีกปัจจัยที่ได้รับผลต่อเนื่องจากปัจจัยด้านกายภาพ และปัจจัยด้านอื่นๆ แต่เมื่อ ประกอบกับการศึกษาเรื่องลายคำของหนังสือใน 2 เล่ม พบว่ารูปแบบและลวดลาย ความหมายต่างๆ ล้วนมีผลต่อการตีความของประชากรตัวอย่างที่อยู่บนพื้นฐานของปัจจัยด้านประสบการณ์เดิม 5) ปัจจัยด้านประสบการณ์เดิม ที่ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการก่อเกิดการตีความและให้ความหมายจาก การรับรู้ปรัชญาการที่เกิดจากปัจจัยทั้งหมดในเบื้องต้นที่ช่วยประกอบสร้างร่วมกับลายคำในวิหาร เมื่อประกอบกับการศึกษา *ปรัชญาการศาสตร์ในสถาปัตยกรรม* ของ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, งานวิจัยเรื่อง “การย้อนสำรวจประเพณีเพื่อการค้นพบใหม่ : ความเข้าใจของ ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับคุณสมบัติและความหมายในบ้านไทยประเพณี” ของม.ล. ปิยลดา ทวีป รังษิพร (เทวกุล) และงานวิจัยเรื่อง “ปรัชญาการศาสตร์ในสถาปัตยกรรมในศาสตร์ของการตีความ การศึกษาเพื่อจัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟู ย่านสามแพร่ง” ของวิมลรัตน์ อิศระธรรมบุญ (ดู รายละเอียดในบทที่ 2) ที่พบว่าช่วยทำให้ผู้วิจัยเข้าใจและสามารถกำหนดจุดยืนและคุณสมบัติของ ประชากรตัวอย่างในเบื้องต้นได้ ตลอดจนเข้าใจและคลี่คลายกระบวนการทำงานของปรัชญาการ ร่วมที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างลายคำและพื้นที่ในวิหารผ่านการอธิบายของปัจจัยด้านต่างๆ ที่กำหนดไว้ในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่กำหนดขึ้นในเบื้องต้นเกี่ยวข้องและยากต่อการแยกแยะ ออกมาอธิบาย เนื่องจากเมื่ออธิบายถึงปัจจัยหนึ่งจะมีผลต่ออีกปัจจัยหนึ่งเสมอ นอกจากนั้นยัง สอดคล้องกับตารางที่ 3.1 สิ่งที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยเหล่านี้ได้ ปรัชญาและมีบทบาทต่อการรับรู้ของกลุ่มประชากรตัวอย่างในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งจะปรากฏออกมาใน รูปของประสบการณ์ที่ผ่านการตีความและจดบันทึกเป็นข้อมูลที่ผ่านการให้ความหมาย โดยอาศัย ปัจจัยคลี่คลายและอธิบาย เนื่องจากเป็นกระบวนการปรัชญาการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและ ซ้อนทับกันบนเส้นบางๆ จนไม่สามารถแยกกันออกได้ แต่ในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้ต้องการแยกปัจจัย ออกจากกัน แต่ต้องการเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจและอธิบายกระบวนการทำงานและ ความสัมพันธ์ระหว่างลายคำและพื้นที่ได้โดยผ่านการแสดงข้อมูลทางปัจจัยต่างๆ

สรุปกระบวนการเก็บข้อมูล สามารถแบ่งลำดับขั้นตอนวิธีวิจัย (ดูแผนภูมิภาพที่ 3.1 ประกอบ) คือ

แผนภูมิที่ 3.3 แสดงวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามและแนวทางสรุปข้อมูล